

blaa Fjorde, oversaaede med skinnende hvide Punkter, de svømmende Isfjælde, og imod Vest øjner man maaske tillige det med Is opfyldte Davisstræde. Den eneste Lyd, man hører, er Vindens Hvislen imellem de tørre Lavarter, blandet med den fjærne Brusen af Elvene i Dalen og et enkelt klagende Skrig af en Ørn, som majestætisk svæver hen over Afgrundene. Disse særegne Naturforhold maa gjøre et dybt og uforglemmeligt Indtryk paa enhver, som rejser deroppe, især da man paa de maanedlange Rejser i Fjordene ikke ser et eneste Menneske, saa nær som ens eget Rejseselskab; thi saa vel Grønlænderne som Danskerne bo altid nær ved Kysten og fjærnt fra Indlandsisen og Isblinkene, som mange af dem aldrig faa at se. — Ligesom Danskeren længes efter Bøgen, Svenskeren efter Birken og Nordmanden efter Fyrren, naar han rejser i fremmed Land, saaledes vil Grønlænderen aldrig kunne glemme sine smukke stolte Isfjælde, som sjælden fattes i det grønlandske Landskab.

Kaste vi nu et Blik tilbage paa det foregaaende, se vi, at det eneste, der i Julianehaabs Distrikt minder om, at man er i en Del af et Polarland, er Isfjældene og Storisen, imedens alt andet, som karakteriserer et sandt

Polarland, enten helt fattes eller er meget sjældent. Som man vil have set, ere Rejser ingenlunde lette at foretage deroppe, thi naar vi ville rejse over Land, kan det kun ske til Fods; men Fjældenes vilde Præg og det tætte Birke- og Pilekrat lægge os da talrige Hindringer i Vejen. Naar vi med Konebaad ville rejse paa Fjordene, faa vi i deres indre Isfjældene at kæmpe med, medens vi ude ved Kysten imellem Øerne stadig udsættes for at blive indesluttede af Storisen, og derved ugevis standses i vor Rejse eller i vort Arbejde. Fjordenes særegne Gaffeldeling, de høje Bjerge med de vilde snedækte Fjældtinder og de lune, venlige, grønne Dale gjøre Landet rigt paa Naturskjønheder, der stadig have et eget Præg ved de hvide Isfjælde, som i maleriske Former svømme omkring paa Fjordene. Skjønt Grønlands Hjerte er dækket af evige Ismasser, og skønt dets Kyster altid ere overfyldte med Drivis, kunde Erik den røde, naar han fra sin Bolig Brattelid ved Igaliko saa ud over de græsrigge Enge og de blomsterdækkede Fjældsider, samt de to nærliggende Fjordes pragtfulde Fjældlandskaber, dog næppe have givet Landet et bedre og sandere Navn end netop *Grønland*.

En forsvindende Pattedyrverden i Kjøbenhavn,

et Foredrag af Kand. P. Tauber.

Som man véd, er et Lands Dyreverden lige saa lidt som dets Planteverden til enhver Tid en og den samme. Den er stadig underkastet Ændringer af forskellig Slags; ældre Former forsvinde og nye Former optræde; saaledes har det været, saa længe Jorden har været beboet og bevoxet, og saaledes er det endnu. Grundene hertil ere mangehaande, men da en nøjere Undersøgelse herom vilde føre os meget vidt, skal jeg paa dette Sted indskrænke mig til at fremføre et Par Exempler.

Da Dyrelivet for største Delen afhænger af Plantevæksten, vil man indse, at de Dyr, der udelukkende ere knyttede f. Ex. til Birkeskoven, maa forsvinde med denne. Tænker man sig nu, at en Ø som Amager var helt dækket med Birke og tænker man sig fremdeles, at disse Planter bortryddedes, saa at der til sidst paa Øen kun var et lille Krat tilbage, vilde Birkeskovens Dyr enten gaa under eller i heldigste Tilfælde indskrænkes til dette lille Krat, og de vilde da forsvinde med dette. Saaledes er det efter al Rimelighed gaet med det nyde-

lige lille Dyr, der kaldes Birkemus. Nu til Dags er der kun svage Rester af Birkevegetation tilbage her i Landet, og Birkemus er hidtil kun fundet paa to Steder hos os, nemlig i det østlige Jylland.

Lader os vælge et andet Exempel. Vi have tit et koldt og stormfuldt Foraar; sæt nu, at Kulden og Foraarstormene vedvare længer end sædvanligt, saa at vore Vintergjæster, de Fugle, der yngle og altsaa have deres Hjem i det høje Norden, tvinges til at blive saa længe hos os, at de skulle til at lægge Æg. Under saadanne Omstændigheder kunne Fuglene ikke rejse, de maa blive og lægge deres Æg her, og Ungerne ville da, hvis de trives, i Følge den almindelige Regel hvert Aar søge deres Fødested og altsaa give sig til at yngle hos os. Paa denne Maade skulle Edderfuglene atter være blevne almindelig ynglende her i Landet. Som et tredje Exempel kan man nævne, at Stormene undertiden forslaa Fuglene fra deres Kurs, medens de vandre fra sydligere Egne til deres Ynglesteder højere mod Nord, og at de da komme til Steder, hvor de

hidtil vare ukjendte. Den kirgisiske Steppenhøne kom saaledes for henved en Snes Aar siden vejrslagen til en Del af Mellemeuropas vestlige Kystlande og bl. a. til Danmark; den yngede i Jylland, men den er des værre senere udryddet.*)

For vore Landpattedyrs Vedkommende, og det er dem, som vi her skulle undersøge, faa de sidstnævnte Forhold ingen Betydning; thi disse Dyr foretage ikke saadanne aarlige Vandringer som Fuglene. Med Hensyn til dem er og bliver det Mennesket, der udøver den overvejende Indflydelse, saa vel ved at indføre nye Former som ved at udrydde og forfølge de forhaandenværende. Som Exempler paa Pattedyr, der til forskjellige Tider ere blevne indførte i Danmark, skal jeg tillade mig at fremhæve:

Bæveren, der i Følge *Steenstrup* tidligere har levet her**) og som blev indført af Hertug Hans Adolf af Gottorp († 1616) til Hütten Amt, hvor den formerede sig stærkt.***) Fremdeles *Daadyret*, der vistnok er kommet til os i det 16de Aarhundrede; jeg savner imidlertid nogen Tidsangivelse derom, hvorimod det i Følge *A. Retzius* 1579 fra England er bleven indført til Sverige.†) Ligeledes den *hvide Race* af Kronhjorten, der af Kristian den 6te blev indført hertil fra Würtemberg. ††). End videre *Gangeshjorten* eller *Azishjorten*, der i Slutningen af det 18de Aarhundrede indførtes her; et Par levede i Sorgenfri Skov og formerede sig. †††) Fremdeles *Vildsvinet*, der til forskjellige Tider atter er bleven indført her i Landet og sidste Gang 1863 til Fyen af Kammerherre *Sehestedt Juul* til Ravnholt. *†) I de seneste Aar er der fra den zoologiske Have ved Kjøbenhavn afgivet her i Landet avlede Exemplarer af den indiske *Porcinushjort* til Dalum, Sams og Frijsenborg.

Endnu større Indflydelse end ved at indføre enkelte

*) Nærmere Underretning om denne Fugls interessante Komme, Udbredelse og Ynglen her i Landet er givet af: *J. Reinhardt* i Videnskab. Meddel. fra den naturh. Forening i Kjøbenhavn. 1860. (S. 306—308). 1863 (S. 213—32 og S. 372), og af *J. C. H. Fischer* i Naturhist. Tidsskrift. 3dje Række, 2det Bd. (S. 23). 3dje Bd. (S. 11—36). 6te Bd. (S. 128).

***) Amtl. Bericht über der 24ten Versamml. deutscher Naturforscher in Kiel. 1846 (S. 148). Videnskab. Meddel. fra den naturh. Forening. 1851 (S. 70). Oversigt over Videnskab. Selsk. Forh. 1848 (S. 5). 1851 (S. 218). 1855 (S. 3, 381).

****) *Niemann*, Vaterländische Waldberichte, 1stes Stück (S. 59.)

†) *Öfversigt* af Kgl. Vet. Akad's. Förhandl. 1849 (S. 199).

††) *Pontoppidan*, den danske Atlas I. (S. 604).

†††) *Holten*, Danmarks og Norges Fauna, I. Pattedyr (S. 128.)

*†) *Ed. Erslev*, om de glubende Dyrs Undergang i Nørrejælland, (S. 29).

jagtbare eller fornøjelige Dyr har Mennesket utvivlsomt udøvet ved at forfølge eller ved at udrydde større Dyr. Det er en gammel Kjendsgjerning, at de større Dyr og de glubende Dyr efterhaanden maa vige for den fremtrængende Kultur, og at de til sidst trænges tilbage til ufremkommelige Steder f. Ex. udstrakte Sumpe og Bjergskove. De farlige Rovdyr ere vi tilvisse blevne befriede for; men vi have ogsaa mistet vore Skoves og Mosedrags pragtfulde Kæmper af Oxe- og Hjorteslægten, nemlig Bisonoxen, Uroxen, Elgen, Renen og den majestætiske Kæmpedaa. — Ogsaa de mindre Dyr faa Menneskets Indflydelse at føle, saa vel direkte ved Udryddelse eller ved Fredning som indirekte ved Agerdyrkningens Fremgang, i det de enkelte Arters Næringsplanter enten udryddes, fordi de ere skadelige, eller dyrkes, fordi de gjøre Nytte.

Disse Bemærkninger har jeg ment at burde forudskikke, før jeg nærmere omtaler den Pattedyrverden, der indtil den seneste Tid har existeret og til Dels endnu existerer i et lille Distrikt af vort Fædreland, nemlig *Staden Kjøbenhavn*.

Ved Navnet „Kjøbenhavn“ forstaar jeg den indre By tilligemed Forstæderne Østerbro, Nørrebro, Vesterbro og Amagerbro. Det er et i mange Henseender interessant Stykke Land. Forstæderne ere eller vare før skilte fra den indre By ved et Bælte af Glacier og Søer. Glaciere med deres høje Bakker og dybe Dale, med deres frodige Græssletter og store Haver samt med deres fiskerige og med en frodig Plantevæxt omgivne Grave, laa der i idyllisk Ro og frembøde henrivende Udsigter; de ere nu vist nok ved at forsvinde, men de vare der, og de frembøde saa vel fra Jordsmonnets som fra Plantevæxtens Side de gunstigste Vilkaar for et rigt Dyreliv. Ud over Glaciere og imellem Søerne strakte sig de store Landeveje, nærmest ved den indre By tæt tilbyggede paa den ene eller paa begge Sider og kun forbundne ved yderst faa Tværveje. Uden for Forstæderne laa det aabne Land med dets Marker, og mellem dem kilede indhegnede Vænger og store Haver sig lige ind til Søerne og Glaciere. Uden for Søerne saa det den Gang ud, saaledes som nu bag Haverne paa Strandvejen. Man maa med egne Øjne have set den store Mængde Vildt, der den Gang færdedes i det omtalte Terræn, for at kunne danne sig en Forestilling derom. Ikke sjælden har jeg som Dreng paa min Skolevej fra Frederiksberg til Kjøbenhavn mødt 5 til 6 Graaharer, og jeg kerte Harens Leje at kjende i de store Haver, der fra Frederiksberg Allé strakte sig ud til Gamle Kongevej. Prisen paa Agerhøuseæg var den Gang imellem os Drengene kun 2 Skilling Snesen. — Saadanne heldige Terræn- og Planteforhold ere dog i og for sig ikke tilstrækkelige til, at Dyrene kunne holde sig i

Mængde saa nær ved en stor By; for at dette kan ske, maa Dyrene *fredes*, og dette fandt Sted i videste Maal. Byens Grund var kongelig Vildtbane; at gaa med en Bøsse uden fraskruet Hane var en stor Forbrydelse, og Jagthunde maatte ikke holdes uden, at de i Følge en barbarisk Skik vare „knæhuggede“, som det kaldtes. — Saa kom Krigsaarene 1848—50. Trods Skyttens skarpe Patrouillering maa Harerne og Agerhønsene vist nok før den Tid have haft mange hemmelige Fjender; thi det er sikkert, at de i de nævnte Aar, da Karlene og andre vare i Felten, formerede sig i en forbavsende Grad. Efter Krigen havde imidlertid næsten hver Mand sit „Skydetøj“, og da Bonden uden for Kjøbenhavn nu indløste sin Jagtret, og da hans skydelystne Søner vare komne hjem, skød man lystig efter Harerne. Det varede derfor heller ikke længe, inden Harerne aftog meget stærkt; Agerhønsene derimod holdt sig noget længer.

Omtrent ved denne Tid begyndte den nye By, der nu knejser paa de gamle Marker, Vænger og Haver imellem Broerne at rejse sig. Tallet paa Hundene tiltog meget, og Fæstningsværkerne udelukkedes mere og mere fra den frie Forbindelse med det uden for Søerne liggende Land. Classens Have, Egnen ved Langebro og Amagerfælle kunne vel tilligemed Isen paa Søerne om Vinteren regnes som de vigtigste Samfærdselsveje for Dyrene. Uden for Søerne aftog Mængden af dem kjendelig, men inden for Søerne paa Fæstningsterrænet holdt de sig fortræffelig. Glacierne vare frugtbare, i det de gødedes ved Kjøbenhavns Dagrenovation. Desuden var Terrænet stærkt fredet, i det Politi og Soldater vaagede over, at ingen profan Fod kom derind. I syv Aar, lige indtil Byggeselskabets Taarnbygninger jog mig bort (1873), har jeg boet midt i dette Terræn, og jeg har i en Aarrække været saa heldig at have Adgangstegn til Udenværkerne „for at botanisere“; paa given Anledning var Kommandanten tillige saa venlig at sige, at jeg gjerne maatte botanisere — med Bøsse. Ved Hjælp af disse gunstige Forhold har jeg været i Stand til at gjøre en Del selvstændige Jagttagelser over Pattedyrene dér og faaet ret interessante Resultater.

Jeg maa dog her fremhæve, at ikke alene Landpattedyrene vare saa rigt repræsenterede i det omhandlede Terræn; men at det samme gjaldt om Dyreverdenen i Almindelighed og ligeledes om Planteverdenen. *Fuglenes* Sprog, med hvilket jeg i min Opvæxt var saa fortrolig, har jeg des værre glemte, og jeg har derfor ikke gjort sammenhængende Jagttagelser over disse Dyr. Som Exempler paa mærkelig Forekomst af Fugle i det omhandlede Terræn skal jeg dog nævne nogle enkelte. Hærfulgen er saaledes for omtr. 40 Aar siden af

H. Siboni truffet i Classens Have; Skovsneppen har Konservator *Conradsen* to Gange truffet paa Amager Glacis og én Gang ved Assistens Kirkegaard; Noddekrigen har jeg 1849 og 1850 truffet paa Glaciet imellem Øster- og Nørrebro; Ellekragen har Konservator *Conradsen* set paa Kristianshavns Glacis; den store Tornskade er af og til om Foraaret truffet paa Glacierne; den spidsnæbede Spætte kommer i enhver stræng Vinter til Glacierne og Træerne i Kjøbenhavn og jeg har endog gjentagne Gange truffet den i Regensgaarden; Brushanen ses undertiden i Flokke paa Amager Glacis; Engsnarren yngede i en Aarrække paa Kastesletts Glacis. Ret interessant er det tillige, at Alliken, Ravn og Raagen havde slaet sig ned her i Egnen siden 1850; men Raagen er dog, saa vidt jeg véd, endnu ikke kommen nærmere end til Søndermarken. — Af *Krybdyr* høre de samme Arter, som findes i Miles Omkreds, ogsaa hjemme her, saaledes det grønne Firben, det levendeføddende Firben, Staalormen og Snogen; de eneste Arter, som fattes af dem, der ellers findes i Danmark, ere foruden Hugormen, der jo er almindelig i mange Egne hos os, den sjældne Hasselsnog, der kun vides at være fanget 2 Gange heri Landet, nemlig i det sydlige Sjælland.

Af de 11 danske *Paddearter* ere 9 fundne i Kjøbenhavn. Den almindeligste Frø er den butsnudede, hvorimod Kildefrøen og den spidssnudede Frø forekomme sjældnere her. Peder Oxes Frø fandtes tidligere nu og da paa Glacierne inden for Søerne, og den findes endnu i Vodrofgaards Have. Af vore tre Tudsearter forekomme den almindelige Skruptudse og den grønbrogede Tudse meget hyppig, hvorimod Korstudsens (Klittudsens) er sjældnere. Begge de danske Salamanderarter findes ogsaa almindelig i Terrænet. De danske Arter af Padde, som fattes her, ere Løvfrøen og Løgfrøen, hvilken sidste kun er funden nogle faa Steder i Danmark.* — Med Hensyn til *Fiskene* frembød, som antydet, Gravene en stor Rigdom; men da jeg ikke har henvendt nogen videre Opmærksomhed derpaa, kan jeg ikke oplyse, hvilke sjældnere Arter der hører til Kjøbenhavns Fiskefavna. — De lavere Dyr ere meget stærkt repræsenterede, og jeg skal nævne nogle af de sjældnere *Insekter*, som ere trufne dér, nemlig *Cybister Roeselii* (Stadsgraven), *Papilio podalirius* (Niels Ebbesens Vej; det eneste i Danmark fangede Exemplar, rimeligvis indført som Puppe i Kasser med Sydfrugter eller Frugttræer), Dødningshovedsfinxen (Østerbros smaa Alléer og Nørregade Nr. 45), Vandregørshoppen (Kastelsvolden, Øster Glacis og Nørregade Nr. 45), endelig *Ranatra linearis* (Stadsgraven). — At der af *Bløddyr* findes en Mængde Arter, vil man vide af *O. Mørchs* fortjenst-

*) *Jonas Collin*: Danmarks Frøer og Tudser i Naturhist. Tidsskr. 3dje Række, 6te Bind. 1869.

fulde Arbejde*); iblandt de 129 som danske opførte Arter ere ikke færre end 56 kjøbenhavnske. — Af Planter er der fundet en Mængde sjældne, til Dels indførte Arter; men da jeg véd, at flere af vore Botanikere have syslet med Glacis-Floraen, vil jeg ikke her foregribe noget, men kun udtale Ønsket om, at vi inden ikke for lang Tid med Hensyn til Kjøbenhavn maa faa et Sidestykke til Rostrups ypperlige Skildringer af Gallemosen og af den tidligere Lersø ved Kjøbenhavn.**)

Inden jeg gaar over til nærmere at omtale de Arter af vilde Landpattedyr, der høre eller have hørt til Kjøbenhavns Favna, skal jeg nævne de vigtigste Forfattere, der have ydet sammenhængende Bidrag til Kjendskaben til Danmarks Landpattedyr-Favna, nemlig *Pontoppidan*,***) *Holten*†) og *Melchior*.††) Af Forfattere, der ellers have givet vigtige større eller mindre Bidrag, maa fra tidligere Tid nævnes: *Faber*†††) og *O. Fabricius*,†*) og fra senere Tid: *J. Steenstrup*,††*) *Ed. Erslev*†), *A. Feddersen***†) og *Rostrup*.†*)

Naar vi nu give os til at undersøge de enkelte Arter af vilde Landpattedyr, der enten af andre eller af mig ere iagttagne i Kjøbenhavn, vil jeg først omtale I. **Flaggermusenes** Orden. Af dem kjendes fra hele Landet 11 Arter, og heraf ere ikke færre end 9 fundne i det omhandlede Terræn. Af disse ere; 1. *Nilssons Fl.* (*Vesperugo borealis* Nilss.), 2. *Mopsfl.* (*Synotus barbastellus* Schreber) og 3. *Den sortørede Fl.* (*Vespertilio mysta-*

*) Fortegnelse over de i Danmark forekommende Land- og Ferskvandsbløddyr — samt Tillæg til den nævnte Afhandling i Videnskab. Meddel. fra den naturhist. Forening. 1863 og 1865.

***) Beskrivelse af Gallemosen og Vegetationen i den udtørrede Lersø ved Kjøbenhavn i Videnskab. Meddel. fra den naturhist. Forening. 1858 og 1859.

†) Anf. Bog.

††) Anf. Bog.

†††) Den danske Stats og Norges Pattedyr, udgiven efter Forfatterens Død af Sophus Zahle. 1834.

†††) Tidskr. for Naturvidensk. 4de Bind Nr. 10 (S. 110), Nr. 12 (S. 282). 5te Bind Nr. 14 (S. 243).

†*) Zoologiske Samlinger eller Dyr-Beskrivelser fra Aaret 1768, Tid efter anden forfattede efter egen Betragtning og bragte i Samling 1805 o. flg. Aar. Manuskript. 8 Hefter i Kvart (paa det store kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn).

††*) Talrige Meddelelser, især om uddøde Dyr i Naturhist. Tidskrifts 1ste Række, Oversigterne over Videnskab. Selsk. Forhandl. og Videnskab. Meddel. fra den naturhist. Forening.

*†) Anf. Bog.

**†) Viborg Skoles Program for 1865.

†††) Bemærkninger angaaende Forekomsten af Birkemusen og Hasselmusen i Danmark i Videnskab. Meddel. fra den naturhist. Forening. 1872.

cinus Leisl.) sjælden iagttagne, — imedens 4. *Den graaskimlede Fl.* (*Vesperugo discolor* Natterer), 5. *Den store brune Fl.* (*Vesperugo noctula* Schreber), 6. *Dværgfl.* (*Vesperugo pipistrellus* Schreber), 7. *Den langørede Fl.* (*Plecotus auritus* Lin.), 8. *Damfl.* (*Vespertilio dasycneme* Boje) og 9. *Daubentons Fl.* (*Vespertilio Daubentonii* Leisl.) ere almindelige. — Flaggermus forekomme stundum i stor Mængde, og i de varme Somre 1855—57 var det almindeligt, at Folk om Aftenen gik op paa Volden for at se paa Flaggermusene. En Forestilling om, i hvor stor Mængde de kunne forekomme, faar man, naar man hører, at i Juni Maaned 1869 dræbte man paa Kommunehospitalet ikke færre end 3—400 af disse Dyr, der en Aften kom flyvende ind ad Vinduerne og vakte den største Forfærdelse hos de syge; de dræbte Dyr fyldte to Torvekurve. Samme Aften vare to store hule Piletræer paa „Kjærlighedsstien“ uden for Hospitalet blæste om i et stærkt Uvejr.

De to eneste danske Arter af denne Orden, der ikke ere fundne i Kjøbenhavn, ere *Natterers Fl.* (*Vespertilio Nattereri* Kuhl), der hidtil hos os kun er kjendt fra dens Vinterleje i Kronborgs Kassematter, og *Nathusius's Fl.* (*Vesperugo Nathusii* Keyserl. & Blas.), der kun er fundet paa enkelte Steder i Sjælland og Jylland.

Af II. **Insektædernes** Orden ere 5 Arter almindelig udbredte i Danmark, og de ere ogsaa alle iagttagne her i Terrænet, saaledes 10. *Pindsrinet* (*Erinaceus europæus* Lin.), 11. *Muldvarpen* (*Talpa europæa* Lin.), 12. *Den almindelige Angelmus* (*Sorex vulgaris* Lin.), 13. *Dværgspidsmuse* (*Sorex pygmæus* Pallas) og 14. *Vandspidsmuse* (*Crossopus fodiens* Pallas). De vare tidligere alle meget almindelige her og ere det endnu, med Undtagelse af Vandspidsmuse, der, saa vidt jeg véd, for Tiden kun findes ved Kastelsgraven og paa Amager Glacis. Den er rimeligvis fortrængt af Muldvarpen, der er stærkt tiltaget paa Glacieren al den Tid, jeg kan huske.

Det er nu tilvisse ikke meget paafaldende, at de omtalte mindre Dyr have kunnet være og til Dels endnu ere almindelige i det her omtalte Terræn; men overraskende vil det vistnok være for de fleste, naar de høre, at vi af III. **Rovdyrenes** Orden som kjøbenhavnske kunne opstille alle de danske Arter, kun paa en eneste nær, nemlig Ilderen. Af de danske Rovdyr har jeg som almindelige paa Glacieren fundet 15. *Hermelinen* (*Mustela erminea* Lin.) og ligeledes 16. *Den lille Væsel* (*Mustela vulgaris* Erxleb.) Den sidste maa dog regnes som sjældnere end Hermelinen, og den synes her at være hyppigst i Nærheden af Strandbredden. Som man véd, er Hermelinen meget sky og forsigtig; men den kan dog vænnes til Færdsel, og jeg mindes godt fra mine Dreng-

aar, at en Hermelin havde taget Bolig under et Trælysthus paa Gamle Kongevej; jeg vænnede den efterhaanden til at komme frem og at hente de Smaafugle, jeg bragte den. — Af Maararterne var 17. *Skovmaaren* (*Mustela Martes* Lin.) saa almindelig i Slutningen af Halvtredserne og Førstningen af Treserne, at den var en stor Plage for Dueelskerne. Om Dagen havde den sit Ophold paa flere af Glacierne, og da Vandværket blev anlagt, brugte den Ledningen over Graven som Bro; senere hen fandt den det nemmere at tage Bolig i Kirsebærgangen.

Imedens de tre, her nævnte Arter af Rovdyr findes i alle Landskaber af Danmark, har man hidtil almindelig troet, at 18. *Husmaaren* (*Mustela foina* Erxleb.) skulde have en indskrænket Udbredelse. Efter *Melchior* forekommer Husmaaren kun i Jylland samt paa Fyen, Langeland og Sams, og efter *J. Reinhardts* Meddelelse til *Lilljeborg**) skal dens Østgrænse hos os dannes af Storebælt; det har derfor en vis Interesse, at den har en større Udbredelse. Efter Meddelelse af *Rostrup* yngede Husmaaren for 30 Aar siden paa Laaland, nemlig paa Stensgaard i Nærheden af Nakskov. Jeg har for en Del Aar siden set to Exemplarer, der vare fangede i et Dueslag i Studiistræde, og efter Meddelelse fra Inspektør *Fencker* ved den zoologiske Have har Haven haft et Exemplar, der var fanget paa Nørrebro, ligesom den endnu for Tiden har et Exemplar, der er taget paa Nørrebro; end videre har Bundtmager *Bang* et Exemplar, der er skudt ved Frederiksberg Have. Endnu i Sommeren 1877 yngede Husmaaren paa Kastellet's Glacis, hvor Ingeniørerne fangede og dræbte 2 af 6 Exemplarer, der havde deres Tilflugtssted i en Bunke gamle Faskiner og Pæle; de bleve solgte til en Bundtmager i Kjøbenhavn. Efter disse Oplysninger maa man altsaa regne Husmaaren som henhørende til Kjøbenhavns Fauna, og det vilde være af Vigtighed, om man ellers paa Sjælland og nærliggende Øer vilde søge efter den.

Af de danske Rovdyrarter er 19. *Odderen* (*Lutra vulgaris* Erxleb.) meget almindelig i det her omhandlede Terræn, og den fanges aarlig i Garn ved Estacaderne; den er ogsaa tit fanget langs Stadsgravene, og den findes endnu paa Øster Glacis. Tidligere yngede i det mindste to Par imellem Nørre- og Østerbro, og indtil for to Aar siden et Par i Stendæmningen for Enden af Sortedamssø. Efter Meddelelse af Kaptajn *Normann* i Flaaden yngede Odderen 1877 nogle faa Alen fra Logisskibet i Havnen; efter Meddelelse af Kaptajn *P. H. Braëm* i Flaaden ses den saa vel som dens Spor jævnlig paa Refshaleøen, og nogle

af mine Elever have set den paa Vandring fra „Holger Danskes Briller“ paa Nørrefælled over til en Dam paa Lammefælled. Det synes for Resten, at Odderen, der findes omkring i hele Landet, bliver sjældnere og sjældnere i vore Moser og Vanddrag, hvorimod den almindelig opholder sig i de Stendæmninger, der høre til vore Havne. *Melchior* tvivlede, som man véd, om, at Odderen gaar ned til Bredden af Havet, og han opstillede som en egen Art den ved Norges Kyster iagttagne Strømodder (*Lutra nudipes*). Efter det her meddelte, er det dog ikke synderlig mærkeligt at træffe den almindelige Odder ved Havet.

Man vil let fatte, at til de udbredte Rovdyr i det kjøbenhavnske Terræn har 20. *Ræven* (*Canis vulpes* Lin.) maattet høre; thi den er jo almindelig i alle Egne af Landet. For omtr. 20 Aar siden yngede den efter Meddelelse af Prof. *Schjødte* lige bag Peblingesøen paa Store Svanemosegaards Grund i en aaben Lade; den saas her hver Morgen om Sommeren at lege med sine Unger, og skjønt man paa Gaarden holdt meget Fjerkræ, fulgte den sin gamle Vane ikke at røve paa Stedet, hvor den havde Bolig; da Sæden om Efteraaret kom af Marken, var denne paa sine Steder ligefrem oversaaet med Skeletdele af al Slags Fjerkræ, aabenbart taget i Nabolaget. Efter Meddelelse af Kand. *Wulff* har Ræven i en Aarrække ynglet i en Brændestabel tæt ved Ladegaarden, og for faa Aar siden fangede Stud. med. *Engelhardt* midt om Dagen en Ræveunge paa Glaciet mellem Øster- og Nørrebro. Jeg har selv i tidligere Tid mange Gange iagttaget Rævespør paa Glacierne, og paa Glaciet mellem Øster- og Nørrebro var der for nogle Aar siden tre Rævegrave, medens for Tiden kun, saa vidt jeg véd, den ene af dem er bebøst. I Følge Meddelelse af Tømrer *O. Rasmussen* opholdt der sig for 4 Aar siden en Ræv flere Maaneder igjennem paa Marmorpladsen, altsaa helt inde i Byen. Efter al Rimelighed er den kommen løbende fra Grønningen, og den har da paa den nævnte Plads, der til Dels var øde, fundet fuldt op af Mus o. s. v.

Til de kjøbenhavnske Rovdyr hører endelig 21. *Grævlingen* (*Meles taxus* Blumenb.). Den forekom tidligere paa adskillige Steder i Terrænet. I mangan Vinter brød saaledes Grævlinger ind i Forraadskælderen, der tilhørte Gartneren paa Store Ravnborg, og den zoologiske Have fik flere Exemplarer derfra. I Aarene 1867—70 traskede hver Sommeraften en Grævling nede i Grøften, der gik langs Kjørlighedsstien ved Peblingesøen for at søge ind i de derværende Gartnerhaver, og det til Trods for, at Hundreder af Mennesker spaserede paa Stien. Grævlinger ere ogsaa gjentagne Gange dræbte paa andre Steder af Glacierne, og der er endnu mindst to beboede Græv-

*) Sveriges och Norges ryggradsdjur. I. Däggdjuren. 1874. (S. 535.)

lingegrave paa Glaciet mellem Øster- og Nørrebro. — Med Hensyn til Græviingens Forekomst i den øvrige Del af Landet siger *Melchior*, at den ikke findes paa Fyen, Laaland, Falster og Møen. I Følge Meddelelse af *Rostrup* findes den dog nu og da, men ikke alle Steder paa Fyen, og den findes ligeledes paa Laaland, hvor den dog er indført.

Af det foregaaende fremgaar det altsaa, at vi kunne opstille 7 danske Rovdyrarter som kjøbenhavnske. At *Ilderen* (*Mustela putorius* Lin.) skulde forekomme her, kunde man ikke vente; thi denne Art hører jo her i Landet kun hjemme i Jylland, hvor den er almindelig, samt paa Fyen, hvor den skal være truffet enkelte Gange. Trods dette har man dog den 11te April 1867 paa Amager Glacis dræbt en Ilder, der nu ejes af Bundtmager *Bang*; men dette Exemplar er aabenbart sluppet ud af Fangenskab, f. Ex. fra et Skib, hvor det mulig har været brugt til at fange Rotter*).

Imedens af de foregaaende Ordener næsten alle eller alle danske Arter høre til den kjøbenhavnske Fauna, er dette ikke Tilfældet med IV. **Gnaverne**; men ogsaa af dem maa dog ikke færre end 10 Arter opstilles som hørende hjemme i det Terræn, vi her omhandle.

Af Gnaverne frembyder Forholdet med 22. *Den sorte Rotte* (*Mus rattus* Lin.) og 23. *Vandrerotten* (*Mus decumanus* Pallas) en særegen Interesse. Det er kjendt nok, at den sorte Rotte i tidligere Tid var almindelig omkring

i Evropa, og at den paa de fleste Steder er fortrængt af den stærkere Vandrerotte, der er ført omkring ved Skibsfarten, i det den særlig holder sig til Vandet, da den er en ypperlig Svømmer. Vandrerotten er kommen her til Landet i Slutningen af forrige og i Førstningen af indeværende Aarhundrede; men Aarstallet kan ikke opgives med Sikkerhed. *Holten*, hvis Bog udkom 1800, opfører den ikke særlig, men siger dog*), at den i Kjøbenhavn saakaldte „Bolværksrotte“ mulig er denne Art. I Aaret 1807 var efter gamle Folks Sigende Kampen mellem de to nævnte Rottearter staaende i den midterste Del af Byen. *Melchior*, der døde 1831, kalder Vandrerotten bl. a. „Vandringsrotte“ og „Bolværksrotte (Kjøbenhavn)“, og siger, at den har fortrængt den sorte Rotte overalt undtagen i „nogle Huse i Kjøbenhavn og paa et lidet Strøg i Jylland imellem Vejle og Horsens“. Han tilføjer end videre, at Vandrerotten for 40—50 Aar siden, d. v. s. 1780—90, endnu ikke var kjendt paa adskillige Steder i Danmark. I Følge *Faber****) var Vandrerotten 1824 endnu ikke kommet paa Herregaarden Palsgaard ved Horsens, medens den ellers i Omegnen af Horsens havde fortrængt den sorte Rotte saaledes, at denne Art kun fandtes af og til. Efter samme Forfatter***) var 1827 Vandrerotten almindelig og den sorte Rotte sjælden paa Mors. *A. J. Retzius* siger†), at Vandrerotten overalt fortrænger den sorte Rotte, og han tilføjer, at den for 30 Aar siden, altsaa 1770, var ukjendt i Sverige. — I vore Dage hører den sorte Rotte vistnok til de største Sjældenheder i Danmark. Den fandtes indtil 1854 i den Bechske Gaard imellem Vestergade og Frederiksberggade, og den er en Del senere funden i Skindergade, Klædeboderne, Stormgade, Knabrostræde og Kompagnistræde, fra hvilken sidste Gade Stud. med. *Engelhardt* for nogle Aar siden har bragt mig 5 Exemplarer. 1852 slog jeg en sort Rotte ihjel paa Glaciet ved Teglgårdsstræde, og 1867 traf jeg bag et Panel i Huset, hvor jeg boede, 7 halvvoxne Exemplarer, indtørrede ligesom Mumier; de havde Halerne slyngede i hverandre og dannede saaledes, hvad man har kaldt en „Rottekonge“. I Aarene 1853—55 fangede en Rottehund jævnlig Exemplarer af den sorte Rotte ved Østerbros Dossering, men efter 1860 er intet Exemplar iagttaget paa dette Sted. Uden for Kjøbenhavn véd jeg slet ikke noget om den sorte Rottes Forekomst for Tiden, naar jeg undtager, at Elev *Jan Mørch* 1876 har fundet en stor Unge af denne Art liggende død paa en Mødding i Dragør. Om den ellers forekommer i

*) Ved denne Lejlighed være det mig tilladt at omtale nogle Exemplarer af *Polarræven* (*Canis lagopus* Lin.), der efter at være blevne førte hertil fra Island ere slupne bort fra Fangenskab og senere ere blevne dræbte:

1. I November 1843 modtog det kgl. naturhistoriske Museum fra Kristian den 8de en Polarræv, skudt i Kongelunden; kort i Forvejen var et Exemplar af denne Dyreart løben bort fra en Grosserer paa Kristianshavn, som havde faaet det fra Island. (Medd. af Adjunkt *Juel*).

2. I Oktober 1847 fangedes ved Ryssensten en Polarræv, der var løben bort fra et Skib i Havnen.

3. I Foraaret 1856 eller 1857 holdt man i Esplanaden Jagt efter en Polarræv, som ogsaa fangedes; efter Forlydende var den undsluppen fra et Skib paa Inderreden. (Kapt. *Normann*).

4. I Følge Nya Svenska Jägarförbundets Tidskr. for 1874 nedlagdes en Polarræv paa en Klapjagt i Frederiksdal i Oktober 1873; den var med et Skib kommen fra Island og givet til en Mand i Frederiksdal. (Kapt. *P. H. Braëm*).

5. Paa Amager nedlagde Skytten i Kongelunden 1875 en Polarræv. Der fortaltes den Gang i Aviserne, at to Exemplarer af disse Dyr vare slupne bort fra en Mand paa Kristianshavn. (Kand. *Wulff* og Elev *Jan Mørch* i Dragør).

*) Anf. Bog. S. 100.

**) Tidskr. for Naturvidenskab. 4de Bind. (S. 112).

***) Samme Steds. 5te Bind. (S. 255).

†) I hans Udgave af Linnés fauna suecica. I. 1800. (S. 34).

Danmark, véd jeg ikke, og det vilde tilvisse være meget interessant at faa noget at vide desangaaende. Kampen imellem de to nævnte Rottearter maa imidlertid regnes at være forbi heri Landet. Ret paafaldende er det, at den sorte Rottes sidste Tilflugtssteder i Kjøbenhavn i det hele ligge fjærnede fra Havnen.

Af andre Arter, hørende til Slægten Mus, maa jeg fremdeles som kjøbenhavnske opstille 24. *Halvrotten* (*Mus flavicollis* Melch.), 25. *Skovmusen* (*Mus sylvaticus* Lin.) og 26. *Husmusen* (*Mus musculus* Lin.). Iblandt disse Dyr véd jeg, at Halvrotten*) to Gange er iagttaget i Kjøbenhavn, nemlig paa Amager Glacis og paa Tommerpladsen. I Følge *Melchior* skal den være almindelig paa Sjælland og ligeledes forekomme i de øvrige Provinser. *Feddersen* har truffet den i en Have i Viborg, og Adjunkt *Juel* har faaet den i Aalborg og flere Steder ved Hjørring. — Skovmusen var i sin Tid meget almindelig paa Glaciet imellem Øster- og Nørrebro, og man kunde om Efteraaret se hele Bunker af afbidte Hybenfrugter ligge under Buskene, hvor disse Smaadyr færdedes. I de senere Aar er Skovmusen bleven sjældnere paa Glacieren, rimeligvis fordi Rævene og Skaderne have udryddet den.

Af de øvrige Gnavere maa vi selvfølgelig vente i Kjøbenhavn at træffe Studsmuseslægten, og det er ogsaa Tilfældet. Af de til denne Slægt hørende Arter, kan jeg opføre 27. *Vandrotten* (*Hypudæus amphibius* Lin.) og 28. *Den almindelige Markmus* (*Hypudæus agrestis* Lin.), der begge almindelig findes i Danmark, som kjøbenhavnske. I Halvtredserne var Vandrotten endnu almindelig i Stadsgraven paa Byens Nordside, men siden den Tid er den bleven sjældnere dér. Dog har jeg endnu, efter at man havde paabegyndt Voldenes Sløjfning, set den svømme omkring lige neden for Nørrebros gamle Bomhus. Den almindelige Markmus forekom vistnok omkring i de aabne Terræner, men jeg har dog ikke truffet den tit; om Vinteren var den en sand Plage i Gartnernes Drivkasser, hvori der opbevaredes Træer og Buske. Ogsaa i dette Øjeblik findes den jævnlig hos os.

*) Det er ikke her Stedet at fremføre næjere Oplysninger om, hvorledes det i zoologisk Henseende forholder sig med Hensyn til de nævnte Arter „Halvrotten“ og „Skovmusen“. Jeg vil kun nævne, at efter min Mening er *Melchior*s „Halvrotte“ en særlig Art, og ikke, saaledes som *Nilsson* og andre mene, det samme som *Linné*s *Mus sylvaticus*; *Melchior*s „Skovmus“ er heller ikke, som *Nilsson* mener, en Varietet af *Mus musculus*. — Se for Resten herom: *Erslev* „om nogle Arter af nordiske Mus“ i Forhandlingerne ved de skandin. Naturforsk. 5te Møde. 1847 (S. 944); *Nilsson* „Skandinavisk Fauna“. I. Daggdjuren. 1847 (S. 648); *Lilljeborg* anf. Bog. (S. 263).

Til Gnaverne i det her omhandlede Terræn maa vi end videre opføre 29. *Hasselmusen* (*Myoxus avellanarius* Lin.) Dette lille Dyr, der findes omkring i mange Egne af Mellemeuropa og tillige hist og her omkring i de sydlige Dele af Sverige, er kun truffet enkelte Gange hos os. *Melchior* opførte Hasselmusen som dansk, i det han én Gang havde faaet den i Sydsjælland. Senere har Forstraad *Sarauw* fundet den ved Petersgaard*), og fremdeles er den truffet af Kand. *G. Winther* i Glorup Skov paa Fyen samt af *Rostrup* i Glorup og Skaarup Skove, og endelig af *Feddersen* i Boserup Skov ved Roskilde. I Aaret 1869 har Apotheker *Benson* faaet en Hasselmus, der blev truffet i en Mulepose ved Sporvognstationen paa Frederiksberg, og som nu findes udstoppet i hans Samling. Det er saaledes rimeligt, at *J. W. Hornemann* har haft Ret, naar han, som *Holten****) siger, „tror at have set den en Gang ved Frederiksberg“. Utvivlsomt er det vistnok, at Hasselmusen saa vel som mange andre af vore saakaldte „sjældnere“ Smaapattedyr findes rundt omkring i Landet, naar man kun tilstrækkelig vil have Opmærksomheden henvendt paa dem.

Endelig have vi endnu at omtale en Afdeling af Gnaverne, Hareslægten, og heraf ere to Arter kjøbenhavnske, nemlig 30. *Graaharen* (*Lepus europæus* Pallas), der findes overalt i Landet, og 31. *Nordharen* (*Lepus timidus* Lin., *variabilis* Pallas). At Graaharen i sin Tid var almindelig i Kjøbenhavn, har jeg allerede tidligere omtalt, og det hænder undertiden endnu, især om Vinteren, at et eller andet Exemplar løber ind paa det her omhandlede Terræn. Med Hensyn til Nordharen, der er den i Sverige almindelige Art, opgiver *Erslev****), at der 1845 blev skudt et Exemplar i Kulhusets Jagtdistrikt paa Sjælland, og at et andet Exemplar blev skudt paa Amager 1859. Jeg kan hertil føje flere nye Oplysninger. For en halv Snes Aar siden ere flere Exemplarer skudte paa Glaciet mellem Øster- og Nørrebro, og 1870 blev et Exemplar skudt ved Kallebodstrand. Vildthandlerne i Kjøbenhavn forsikre ogsaa, at de i enhver stræng Vinter købe „svenske Harer“, altsaa Nordharer, der ere skudte her paa Sjælland. Paa Øen Saltholm druknede 1852 eller 1853 under et usædvanligt Højvande alle Harerne med Undtagele af en eneste; tidlig paa Foraaret fandtes her foruden denne to Nordharer, og Aaret efter regnede man i Følge

*) *J. Steenstrup* i nogle Bemærkninger, der ere føjede til *Rostrup*s Afhandling om Birkemusen og Hasselmusen i Videnskab. Meddel. fra den naturhist. Forening.

**) Anf. Bog. S. 105.

***). Om de glubende Dyrs Underg. S. 23.

Meddelelse af Hr. *Jensen* paa Dragør, at der var 40 „dels brune og dels lyse“ Harer paa denne lille Ø. Det er let at indse, at vi her paa Sjælland undertiden maa træffe paa Nordharer, thi naar Isen ligger mellem Sjælland og Skåne, kunne Nordharer lettelig vandre til os, ligesom omvendt Graaharer til Sverige. Naar *Pontoppidan**) siger, at „Harer paa Cronborg-Amt falde om Vinteren mere graa end andensteds“, maa man dog ikke deraf slutte, at Nordharerne skulde være almindelige i den omtalte Egn; jeg har i det mindste hverken selv eller ved at udspørge Jægere og andre kunnet faa nogen Stadfæstelse for, at Pontoppidans Udtryk er grundet. — I Forbigaaende være det ellers bemærket, at paa Øen Hveen var Nordharen den oprindelige Art, og at Graaharen af Grosserer *H. Jacobsen* 1857 blev indført dertil og med saa stort Held, at man 1862 nedlagde 240 Stykker dér, imedens de tiloversblevne udgjorde 150—200 Stykker.**)

Foruden de her nævnte 10 Arter af Gnavere, der have hørt eller høre til den kjøbenhavnske Favna, findes der, saa vidt man véd, for Tiden endnu 6 Arter i Danmark. Af disse Arter er *Dværghmusen* (*Mus minutus* Lin.) almindelig i Jylland og Fyen, hvorimod den ellers ikke er kjendt fra andre Egne. *Brandmusen* (*Mus agrarius* Pallas) er ogsaa kun kjendt fra enkelte Egne; i Følge *Melchior* findes den kun paa Falster og Laaland, hvor den er almindelig; *Feddelsen****) har imidlertid iagttaget den i Viborgeggen, og det er derfor meget rimeligt, at den ogsaa vil findes andre Steder. Af Studsmuseslægten var *Rødmusen* (*Hypudæus glareola* Schreber) kun kjendt fra Laaland og Falster af *Melchior*; men den er senere iagttaget ved Viborg af *Feddelsen*†), jeg har iagttaget den ved Helsingør, og *Kand. Rich. Poulsen* har faaet den fra Boserup Skov ved Roskilde. Af samme Slægt er den *hvidfodede Markmus* (*Hypudæus arvalis* Pallas) første Gang her i Landet iagttaget af *Feddelsen*††) ved Viborg, og senere er den 1873 og 1875 af Stud. magist. *Winge*†††) iagttaget ved Skanderborg og ved Kragelund i Nærheden af Frij-

*) Anf. Bog I. S. 606.

**) Svenska Jägareförb. Nya Tidssk. 1ste Årg. (S. 120) og 6te Årg. (S. 122). Som Supplement til det nævnte Tidsskrifts Angivelser skal jeg her, efter Meddelelse af min ovennævnte Hjemmelsmand, anføre, at man 1828 regnede Harenes Antal paa Saltholm til 800 à 1000 Stykker, og at man 1876 dræbte 500 og regnede, at der endnu fandtes 300 Stykker.

***) Anf. Bog S. 18.

†) Sammestds.

††) Sammestds.

†††) Om *Arvicola arvalis* i Danmark o. s. v. i Videnskab. Meddel. fra den naturh. Forening 1875.

senborg; den synes ved Skanderborg ligesaa hyppig som den almindelige Markmus.

Som en dansk Gnaverart, der kun sjælden er iagttaget hos os, maa nævnes *Birkemusen* (*Sminthus subtilis* Pallas), og en flersidig Interesse knytter sig til Fundet af den. Dens egentlige Hjem opgives at være Sibirien, Østevropa og de østlige Dele af Mellemvropa; i Sverige er den kun funden en eneste Gang, nemlig af v. Düben i Nærheden af Landskrona*). I Aarene 1862—1867 fik Adjunkt *Juel* fra Aalborgs nærmeste Omegn i alt 8 Exemplarer af denne Dyrart, og de indsendtes alle til det naturhistoriske Museum i Kjøbenhavn, og 1872 fandt *Rostrup* et Exemplar ved Vejle.**)

Af danske Gnavere maa endelig nævnes *Egernet* (*Sciurus vulgaris* Lin.) Det har tidligere været almindeligt i adskillige Egne af Danmark, men det bliver efterhaanden mere og mere sjældent. At det dog er mere udbredt end almindelig antages, kan jeg give Vidnesbyrd for; thi jeg har enten selv iagttaget det eller af andre faaet opgivet Lokalteter, hvor det er truffet, saaledes i den nordlige Del af Jægersborg Dyrhave, i Skovene ved Frederiksborg, Køge Aas (Penzon), Sorø (Conradsen), Næstved, Præstø, Vordingborg, paa Møens Klint (Erslev), i Skovene ved Glorup og Egeskov (G. Winther), i Risskov ved Aarhus (Erslev) og Rathlousdals Skove (Erslev), i Boller Krat (Feddersen) og i Haldskov (Feddersen). At Exemplarer af Egernet, der ere slupne bort fra Fangenskab, have strejft om i det kjøbenhavnske Terræn, har jeg flere Gange set; jeg har truffet saadanne i Rosenborg Have, i Classens Have, Søndermarken og Frederiksberg Have. Grev *Moltke* til Nørager har til sit Gods indført Egern; de trives vel og strejfe vidt omkring. Det vilde være smukt, om flere af vore Godsejere vilde følge det her givne Exempel, Dersom Egernet lades i Fred, taber det til Dels sin Skyhed, og det er et nydeligt Syn at se det smukke Dyr springe fra Træ til Træ.

Der staar endnu kun tilbage at omtale V. **Drøvtygernes** Orden, af hvilken der nu til Dags er to vilde Arter i Danmark. Som man véd, findes 32. *Raadyret* (*Cervus capreolus* Lin.) spredt i hele Landet, hvor der er Skov og Krat, og det strejfer da mangen Gang vidt omkring. For 20—30 Aar siden var det almindeligt at træffe Raadyr, f. Ex. paa Markerne ved Ermelunden, Lyngby, Brøndshøj og en sjælden Gang endog ved Frederiksberg og Egnen uden for Nørrebro. Ved den Tid dreves der ogsaa Krybskytteri paa Raadyr i Søndermarken. For en halv Snes Aar siden kom et Exemplar lø-

*) Vetenskap. Akad. Handl. 1840 (S. 175).

**) Anf. Afhandl.

bende, uvist hvorfra, ind over Vesterbro, det før igjennem en Baggaard og dræbtes paa den gamle Jærnbane-gaards Grund. Som Følge heraf kan man ogsaa med en vis Ret regne dette Dyr med til den kjøbenhavnske Favna.

Vor anden vilde Hjorteart, *Kronhjorten* (*Cervus elaphus* Lin.) vides derimod ingen Sinde at være truffen paa kjøbenhavnsk Grund, hvorimod jeg vel husker det Tilfælde fra min Barndom, at man dræbte to Kronhorte paa Markerne lige bag ved Frederiksberg; de vare sagtens slupne ud fra Jægersborg Dyrehave. Kronhjorten findes nu ikke mere vild, men kun tæmnet paa Øerne, og som vild er den indskrænket til Jylland. Endnu i Førstningen af dette Aarhundrede vare vilde Kronhorte udbredte paa mange Steder i Landet. I Følge *Melchior* var der paa hans Tid vilde Kronhorte paa Brægentved, Gisselfeld og Holmegaard; for 40 Aar siden fandtes der 130—140 Stykker i Grib Skov. I Fyen fandtes der efter Meddelelse af Oberst *Holten* endnu for 30 Aar siden en Del vilde Kronhorte paa Frederikslund midt paa Øen, og det sidste Exemplar, en Hind, dræbtes i Førstningen af Halvfjerdsene. I Jylland er der paa flere Steder fritlevende Kronhorte, som strejfe om i Skovene sønden for Limfjorden og inden for den lille Vildmose ned til Silkeborgegnen. Om Sommeren svømme enkelte Exemplarer stundum over til Vendsyssel. I den sidstnævnte Landsdel var der i Følge Meddelelse af Minister *J. C. H. Fischer* en fri Bestand i Ulfskov ved Birkelse, men de sidste bortskudtes 1874.

Naar man samler det foregaaende under ét, viser det sig altsaa, at man for Tiden kjender 42 Arter af vilde Landpattedyr i Danmark (*Holten* omtaler 1800 22 og *Melchior* 1831 34 Arter), samt at 32 af disse kunne opføres som hørende til Kjøbenhavns Favna. Af de 10 danske Arter, der fattes i Kjøbenhavn, ere fem ikke fundne paa Sjælland, nemlig Ilderen, Dværgmusen, Brandmusen, den hvidfodede Markmus og Birkemusen, medens tre, nemlig Rødmusen, Egernet og Kronhjorten høre hjemme i Skovene, og to, nemlig Natterens og Nathusius's Flagermus kun ere kjendte fra enkelte Steder i Landet. Tre Arter, nemlig Damflagermusen, den sorte Rotte og Husmaaren kjendes for Tiden ikke fra det øvrige Sjælland, men kun fra Kjøbenhavn, og af disse Arter er Damflagermusen kun iagttaget i Kjøbenhavn med dens nærmeste Omgivelser og ikke i det øvrige Danmark.

Jeg har her meddelt, hvad jeg som Enkeltmand siden min Barndom har kunnet finde om de nævnte Dyrs Forekomst i vor Nærhed, og det skulde glæde mig meget, dersom disse Oplysninger vilde fremkalde lig-

nende fra andre. Det fordum saa rige Dyreliv i det kjøbenhavnske Terræn er visselig stærkt aftaget, men dog ikke helt forsvundet, og det er ikke for sent at samle Bidrag, naar kun Folk ville interessere sig derfor. Sætningen „leder, saa skulle I finde“ har her sin fulde Anvendelse.

Der er et Spørgsmaal, som uvilkaarlig paatrænger sig ved en Undersøgelse som den nærværende, og det er: *Hvorfra har Danmark faaet disse Dyr?* *Nilsson**) har for 30 Aar siden fremsat den Gissning, at Sverige har faaet sin nulevende Pattedyrverden dels fra Sibirien og dels fra Tyskland, og fra dette sidste Land skulde Indvandringen være sket paa en Tid, der ligger forud for Dannelsen af Sundet og Bælterne. Af de Arter, der af *Nilsson* anføres som indvandrede fra Sibirien, findes kun Birkemusen hos os, hvorimod alle vore andre nulevende og uddøde Pattedyr efter ham hidrøre fra den germanske Indvandring. Man har fremført Kjendsgjæringer, der gjøre flere af *Nilsson*s Resultater tvivlsomme, og jeg vil her kun nævne, at naar Birkemusen skal være kommen hertil over Finland og Sverige, er dette mindre rimeligt.

Andre og senest *Malm****) mene, at Indvandringen endnu varer ved. Den sidstnævnte Forfatter gjør opmærksom paa, at Indvandringen siden Istidens Ophør og under Isens gradvise Tilbagevigen imod Nord er gaaet Haand i Haand med Planteverdenens Fremskriden og Forandringer, saaledes som vi kjende dem fra de forskjellige Lag i vore Tørvemoser. Han mener, at alt tyder paa en stadig Indvandring fra Sydøst til Øst imod Nordvest og Vest, og dette kan, siger han, ikke være tilfældigt, men maa snarere være fremkaldt ved en lige saa stærk som uimodstaaelig Magt; som saadan henviser han til det mildere Vejrlag imod Vest. Det kan for vore Pattedyrs Vedkommende være meget vanskeligt at sige, om *Malm* har Ret eller ikke. Kun være det mig tilladt at gjøre opmærksom paa, at den store Mængde af Arter, der skulde kunne give Svar paa disse Spørgsmaal, ikke hos os ere tilstrækkelig eftersporede. Kun i den sidste Menneskealder have vi haft en brugbar videnskabelig Beskrivelse af mange af de Smaadyr, som her er Tale om, ja! vi savne endnu den Dag i Dag i vor egen Litteratur en til Tidens Krav svarende Beskrivelse af vore Pattedyr, og man kan som Følge heraf ligesaa lidt finde sikre Støttepunkter for en almindelig Sammenligning imellem før og nu, som man i de enkelte Tilfælde, hvor ældre Meddelelser om enkelte Dyrs Forekomst foreligge, kan bruge disse uden stor Varsomhed. Saadant noget som Flagermus, Mus og

*) Skand. Fauna. I. Daggdjuren. 1847 (Indledningen).

**) Göteborgs och Bohusläns Fauna. Rygggradsdjuren. 1877 (Indledningen).

Spidsmus kjender enhver; men hvor mange vide, at vi have henvend et Dusin af Arter af Flagermus, fremdeles en halv Snæs Arter af de Dyr, vi i daglig Tale kalde Mus, og tre Arter af, hvad vi kalde Spidsmus. Det er saaledes endnu meget tvivlsomt, om de af Nilsson og andre opstillede Gisninger for vore Pattedyrs Vedkommende svare til Virkeligheden, og Spørgsmaalet, *hvorfra vi have faaet vore milerende Pattedyr er endnu langt fra at kunne løses fyldestgjørende.* At dette for en stor Del ogsaa gjælder om vore Husdyr, vil være kjendt ved *Steenstrups* ihærdige Bestræbelser.

Som man ser, har jeg i det foregaaende indskrænket mig til kun at omtale *Forekomsten* af de vilde Landpattedyr, hvor fristende det end kunde være ogsaa at fremføre rent zoologiske og biologiske Meddelelser; men paa nærværende Sted har jeg jo kun at holde mig til *det geografiske.* Jeg skal villig indrømme, at den hele her omhandlede Sag, sét fra et vist Standpunkt, kan kaldes en Smaating; men, saa vidt jeg véd, har man hidtil

ikke haft Øje for, at en hel Landsdels Pattedyrfavnkan findes i selve en Hovedstad, og det kunde mulig være, at en og anden ved det nærværende føler sig opfordret til at gjøre lignende Undersøgelser i andre Byer. Det er utvivlsomt, at der er adskillige store Byer i Verden, som frembyde megen Interesse i favnistisk Henseende, og man kan som Exempel herpaa nævne Paris, inden for hvis Enceinte der ligger vidtstrakte, utilbyggede Terræner, Rom, hvis hele sydlige Del næsten kun er Vin haver og Ruiner, og endelig de Byer, der ligesom Kjøbenhavn have været eller ere omgivne af store Jordvolde. Fremdeles er her jo givet en Sammenstilling af det, jeg har kunnet faa at vide om de vilde Landpattedyrs Forekomst i hele vort Land, og derfor har denne Meddelelse maaske en vis videnskabelig Betydning. Endelig maa Undersøgelsen vel altid kunne siges at have en *topografisk* Interesse, nemlig som et Bidrag til Spørgsmaalet om det „Kjøbenhavn, der forsvinder“.

Mindre Meddelelser.

Hvor langt kom Nordenskiöld ind paa den grønlandske Indlandsis? Da det er af Interesse at faa dette Spørgsmaal besvaret, have vi henvendt os til Prof. Nordenskiöld og udbedt os Oplysninger derom. I de Stedbestemmelser, der ere offentliggjorte med Hensyn til den svenske Expeditions Rejse til Grønland 1870, ere nemlig kun de opførte i Detail, der vedrøre Kaartlægningen.*) Nordenskiöld har nu venskabelig meddelt os nøjere Oplysninger, for at de kunne blive offentliggjorte i nærværende Tidsskrift:

	Bredde.	Længde v. f. Gr.
Tæltpladsen ved Tessiursarsoak ved Føden af Indlandsisen	68 Gr., 20' S.	51 Gr. 63.
Paa Indlandsisen Middag d. 20de Juli	ingen Observation.	
— — — — — d. 21de Juli	68 Gr., 21' S.	50 Gr., 30' E.
— — — — — d. 22de Juli	68 Gr., 22' S.	50 Gr., 10' E.
— — — — — d. 23de Juli	68 Gr., 21' S.	49 Gr., 50' E.

Fra dette sidste Sted vandrede Nordenskiöld og hans Ledsager Berggren fremdeles 3—4 Kilometer (omtr. $\frac{1}{2}$ geogr. Mil) imod Øst, inden de vendte om. Paa denne Maade have de altsaa i alt fra Isens Rand og ind i Landet gaaet 57 Kilometer, d. v. s. omtr. $7\frac{1}{2}$ geogr. Mil. — Af de tidligere rejse har ingen naaet nær saa langt. Kjøbmand *Lars Dalager*, der 1751 foretog en Vandring paa Isen, naaede saaledes kun 2 geogr. Mil ind paa den**), og de, der ellers have været derinde, have nærmest kun fulgt Isens Rand. Det er naturligvis i højeste Grad ønskeligt at faa Indlandsisen undersøgt, og man maa haabe, at den Tid nærmer sig, da man heri Landet vil sætte megen Kraft paa, at dette kan ske. Hele Sagen er imidlertid forbundet med overordentlige Vanskeligheder. Det Terræn, som her er Tale om, udgjør jo et aldeles ubeboet Rum paa mindst 20,000 □ Mile eller ligesaa meget som hele Frankrig og Tyskland tilsammen. Det at

rejse, endog kun til Randen af Isen er allerede brydsomt nok, i det den ligger langt borte fra beboede Steder, og de allerfleste Danskere, selv de, der have levet hele Aarrækker i Grønland, have ingen Sinde set Indlandsisen. Vandringen paa selve Isen viser sig efter forskellige Beretninger at være yderst nøjsommeligt Nordenskiöld og Berggren traf saaledes snart høje Pyramider eller Kamme af Is, snart dybe Kløfter og vældige Elve, over hvilke de maatte passere, og Isen lignede paa en stor Strækning et „af Stormen oprørt Hav, der pludselig var stivnet i Kuldens Lænker“. Hvalfangerassistent *O. V. Kielsen*, der 1830 foretog en tre Timers Vandring paa Isen*), fandt den paa de fleste Steder „glat som et Spejl“ og vilde næppe have kunnet gaa derpaa, hvis han ikke havde haft Issporer med; Overfladen var meget ujævn, og „lignede Havets i en stormende Søgang“. Kielsen led ogsaa overordentlig af Kulden, som — det var i Martsmaaned — steg til 27° Celsius. For at foretage en længere Vandring paa Isen er ét fremfor alt nødvendigt, nemlig godt Vejr. Nordenskiöld var i saa Henseende yderst heldig; thi han havde klart Vejr paa hele sin 8 Dages Tur, og om Dagen steg Varmen i Skyggen til 7—8° og i Solen til 24—30°; om Natten var det visselig koldt, men ikke i nogen høj Grad. Uden dette heldige Vejr vilde selv Nordenskiöld med al sin Udholdenhed ikke have kunnet komme nær saa langt ind paa Isen, som han gjorde.

Ed. E.

Expedition til Grønland. Den af Premierløjtnant i Flaaden *J. A. D. Jensen* ledede Expedition til Grønland er efter en heldig Overrejse og i god Behold kommen til Godthaab; Bestemmelsen var egentlig, at den skulde være gaaet til Frederikshaab, men dette blev hindret paa Grund af Is. Fra Godthaab vil den drage imod Syd.

Ed. E.

*) Se herom: Redogørelse för en expedition till Grönland år 1870 af A. E. Nordenskiöld, og: Geografiska ortbestämningar under svenska expeditionen till Grönland 1870, beräknade af E. Jäderin, — begge i Öfvers. af Kgl. Vetensk. Akademi. Förhandl. (1870. 1871.)

**) Grönlandske Relationer, S. 94 og 95.

*) C. Pingel i „Dagen“ for 1831, Nr. 6, og O. V. Kielsen: Vinterreise til Isblinken ved Holsteinsborg i Schguws „Dansk Ugeskrift“, 1ste Bind, S. 114 o. fg.